

БИБЛИОТЕКА
БОЙНИ ЗНАМЕНА

1

50

94
1944

ИЛИЯ МУСАКОВЪ

ДОЙРАНЪ

1915—1918

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО ЗАВЕТИ

19340

5

В. И. Б.

№ 1057

гар. 5674/911.

БИБЛИОТЕКА БОЙНИ ЗНАМЕНА

През време на войнитъ за обединението на нашия народъ се извършиха много чудеса на храбростъ, дадоха се хиляди примѣри за изпълненъ войнишки дългъ. Записването, подреждането и изнасянето, обаче, на всички тѣзи подвизи до днесъ не е извършено и сведенията за тѣхъ сж прѣснати изъ разни документи, отдѣлни книги, спомени, списания и др., а нѣкои дори още не сж записани, или пъкъ не е изтъкнато истинското имъ значение и сжщността на тѣхното величие.

Подреждането на голѣма частъ отъ този така цененъ материалъ въ една обща съкровищница е наистина благородна задача и точно тази висока цель си поставя библиотека Б о й н и з н а м е н а . Така страницитѣ на това издание на книгоиздателство З а в е т и ще се превърнатъ въ пантеонъ на храбростта и на изпълненъ отечественъ дългъ и ще станатъ особено полезни при възпитанието на подрастващото поколѣние на Велика България, още повече, че цѣлиятъ материалъ е подреденъ съ нуждната вещина.

Събирането на този така обиленъ и цененъ материалъ на едно мѣсто ще покаже колко великъ е българскиятъ духъ и на какви голѣми жертви е способна истинската обичъ къмъ Царя и Родината.

Известно е, че всѣки боенъ полкъ на славната ни войска презъ време на войнитѣ имаше

гиганти, дѣлата на които сж достойни за учудване. Припомнянето и изтъкването на подвизитѣ и на най-скромнитѣ герои, отбелязване безсмъртнитѣ имъ имена, възпроизвеждане на обстановката, при която тѣ сж извършени, художественото възпроизвеждане на самитѣ боеве и победи, които сж гордостъ за нашия народъ — ето втората и важна задача на библиотека Бойни знамена.

Прочее, библиотека Бойни знамена ще дава само истински случки, ще възпроизвежда провърени исторически събития, ще сочи истинскитѣ имена на героитѣ, ще указва при възможность не само отъ кой полкъ сж тѣ, но и отъ коя рота, батарея или ескадронъ, кжде и кога е извършенъ подвигътъ, а сжщо при възможность кжде е роденъ храбрецътъ — та тѣзи светци да бждатъ гордостъ не само на войсковата часть и подѣлението, но и на близкитѣ и потомцитѣ на героя, а преди всичко на цѣлокупния български народъ.

Поставила си така тѣзи високи цели, редакцията на библиотека Бойни знамена е увѣрена, че усилията ѝ ще бждатъ посрещнати съ нужното внимание и дѣлото ѝ подпомогнато, за да бжде то щастливо завършено, защото е твърдо убедена, че чрезъ изучаване и познаване подвизитѣ на нашитѣ герои не само ще се види най-добре какво може да постигне и да даде българинътъ, но и най-лесно ще се възпитава.

ДОЙРАНСКАТА ЕПОПЕЯ

Исторически бележки

Дойранъ е една отъ най-славнитъ ни и най-голъмитъ победи презъ всички войни за нашето обединение.

Дойранъ е славата и честъта на нашата войска, гордостъта на българския народъ.

Дойранъ днесъ е име на онази епопея, която се изгради съ героизма на българскитъ синове презъ Свѣтовната война и въ продължение на цѣли три години бѣше лобно мѣсто на себепотричане и самопожертвуване предъ олтара на Родината.

Дойранъ изникна още презъ 1915 година, когато нашата 2-а пех. Тракийска дивизия прогони англо-френцитъ къмъ Солунъ. Тукъ тя се спрѣ на сръбско-гръцката граница и започна да се укрепява между Дойранското езеро и р. Вардаръ.

Тази частъ отъ очерталия се Юженъ фронтъ бѣше особено важна, защото затваряше както долината на р. Вардаръ, така сжщо и удобния пжтъ презъ с. Валандово и гр. Струмица за долината на р. Струма — най-кжсиятъ пжтъ за София. Отъ друга страна, по долината на р. Вардаръ се виеше единствената желѣзопжтна линия за Скопие и Бѣлградъ и шосето въ сжщата посока. Съ други думи, Дойранската позиция затваряше най-важния вжзелъ на пжтищата въ сърдцето на Македония, а това ѝ придаваше първостепенно значение.

Противникътъ веднага го оцени, защото още презъ 1916 година поиска на всѣка цена да за-

владѣе тази позиция, и така се започна нашата славна отбрана.

Както посочихме, позицията се простираше отъ Дойранското езеро до р. Вардаръ.

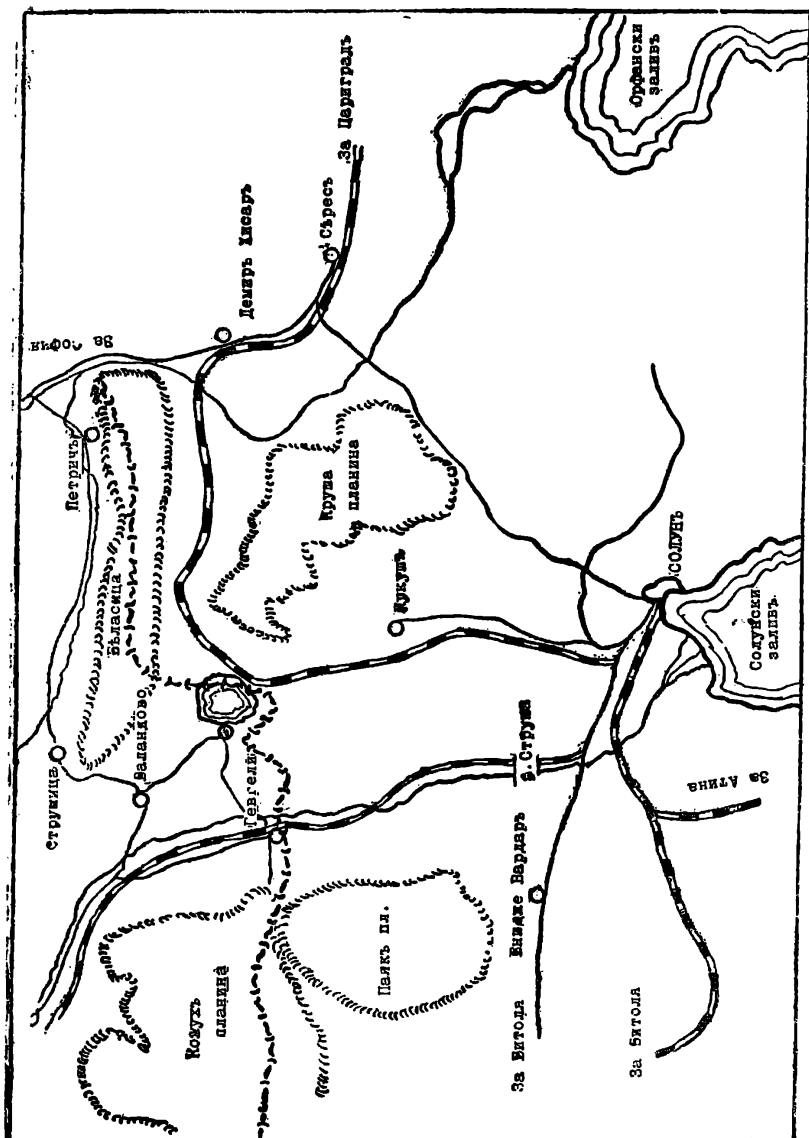
Ключъ на тази позиция бѣха възвишенията, които започваха непосредствено отъ езерото. Тукъ се издигаха две важни височини — Калатепе и Дубъ, които господствуваха надъ цѣлата мѣстностъ — чакъ до р. Вардаръ. Който искаше да завладѣе тази позиция, трѣбваше най-напредъ да превземе тѣзи височини, съ всички заобикалящи ги други, по-малки, изпълващи цѣлата източна частъ на долината на р. Вардаръ.

Значението на Дойранъ бѣше схванало и нашето командуване и нареди за бързото и солидно укрепяване на тази позиция. Въ продължение на три години тукъ се създаде истинска твърдина, снабдена съ всички модерни за времето сръдства за воюване. Но духътъ на българския войникъ най-добре пазѣше Дойранъ. И този духъ англичанитѣ никога не можаха да победятъ.

Следъ първия си голѣмъ опитъ да завладѣятъ Дойранската позиция презъ 1916 година англичанитѣ се готвиха цѣла зима и презъ пролѣтътъ на 1917 година предприеха втори ударъ.

Презъ това време Дойранъ се бранѣше вече отъ славната 9-а Плѣвенска дивизия, която завинаги свърза името си съ Дойранската епопея, защото я изгради и завърши съ много кръвъ и величие.

Ударътъ и този пжтъ бѣше срещу Калатепе и Дубъ, които се защищаваха отъ 34-и пех. Троянски и 33-и пех. Свищовски полкове. Неуспѣлъ въ края на априлъ, той бѣше повторенъ следъ нѣколко дни въ началото на май.

**Географското и стратегическото положение
 на позицията на 9-а Плъвенска дивизия между
 р. Вардаръ и Доиранското езеро**

Победата на тѣзи два наши полка бѣше толкова шеметна, че англичанитѣ предприеха третия си ударъ едвамъ презъ септемврий 1918 година.

Презъ това време Дойранъ се бѣше превърналъ въ истински адъ. Тукъ бѣха струпани много артилерия, минохвъргачки, картечници и други оржжия. На мѣста противницитѣ се намираха единъ отъ другъ на не повече отъ 50—60 крачки. И борбата не стихваше нито денемъ, нито нощемъ. Тя фактически бѣше непрекъснатата, бѣше борба на животъ и смъртъ.

И въ тази именно несегършваща никога борба изпъкнаха величието на нашия войникъ и гениятъ на нашето командуване.

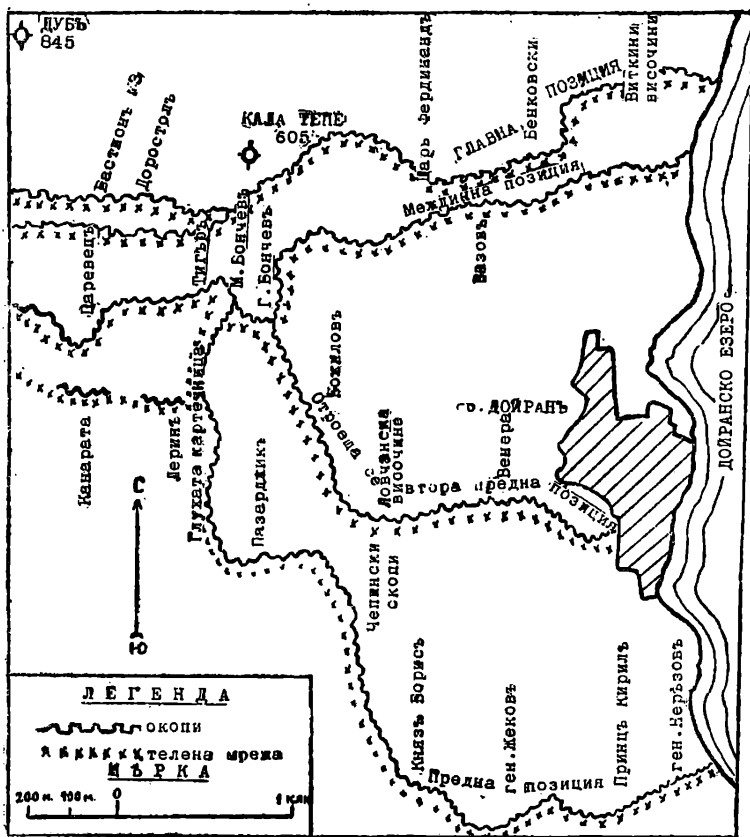
Въ началото на септемврий 1918 година англичанитѣ привършиха своитѣ грамадни приготовления за последния — трети ударъ. Бѣха докарани цѣли петъ дивизии, стотици оржжия, планини отъ снаряди.

Започна невиджаната дотогава бомбардировка на Дойранската позиция и то включително и съ найтежки оржжия, които се движеха по желѣзопѣтни релси.

Въ това време Дойранската позиция отбраниваха 58-и пех. полкъ — езерния участъкъ, 17-и пех. Доростолски полкъ — Кала-тепе и 33-и пех. Свищовски полкъ — Дубъ.

9-и пех. дивизия се командуваше отъ талантливия генералъ Владимиръ Вазовъ, братъ на народния поетъ Иванъ Вазовъ.

Следъ почти деветдневна непрекъснатата бомбардировка, презъ време на която всички окопи бѣха сринати, а теленитѣ мрежи изпокжсани, петтѣ дивизии отъ англичани и гърци настѣпиха по брѣ-

Доиранската позиция между в. Дубъ и Доиранското езеро, състоеща се отъ три укрепени линии : предна, междина и главна позиции

говетъ на Дойранското езеро — главно срещу Дубъ и Кала-тепе.

Започна се неравна борба, която продължи почти две денонощия — на 18 и 19 септемврий 1918 година, борба, въ която пакъ победи българскиятъ духъ и готовността на великанитъ-защитници да умратъ, но да не отстъпятъ дори педя българска земя.

Да се предаде този голъмъ подвигъ съ думи е невъзможно; достатъчно е, обаче, да се подчертае, че при Дойранъ всъки бѣше герой и то легендаренъ, че тукъ се стигна наистина до величие — нашитъ защитници, както нѣкога на Шипка, да се защищаватъ съ камъни и то срещу картечници, минохвъргачки, скорострелни орджия и дори задушливи газове.

Англичанитъ, обаче, и този пътъ бѣха бити. На 19 септемврий предъ Дубъ и Кала-тепе лежеха 14,000 трупа на англичани и гърци. Погромътъ имъ бѣше невиданъ. Пътътъ за Солунъ бѣше отворенъ. Защитницитъ на Дойранъ се стѣгаха презъ нощта на 19 срещу 20 септемврий за настѣпление и, ако условията не бѣха се сложили на други мѣста иначе, тѣ твърде скоро щѣха да бждатъ въ столицата на Македония. . .

Какво е значението на победата при Дойранъ показва това, че нашитъ пратеници за подписване примирието въ Солунъ получиха почетни условия, Бѣломорието и Тракия се запазваха за България, а по-късно въ Ньойи Дойранъ стана причина да се отбиятъ апетититъ на гърцитъ за Южна България, защото тѣ настояваха тогава за Пловдивъ.

Какво пъкъ значение отдаваха англичанитъ на Дойранъ, личи отъ това, че действията при този

градъ се изучаваха до започване на сегашната война въ тѣхнитѣ военни училища, а всѣки тѣхенъ офицеръ, за да получи длѣжността командиръ на рота, трѣбваше да познава основно тѣзи боеве.

За да посочимъ кой създаде Дойранъ и какъ нашитѣ герои умираха за Царя и хубавата си Родина, какъ се развиваха тѣзи боеве на титани и какъ се побеждаваше, въ тази книжка даваме описанието на нѣколко подвизи, съ означаване истинскитѣ имена на героитѣ, направено отъ непосредственъ участникъ въ отбраната на Дойранъ.

ГЕНЕРАЛЪ ВЛАДИМИРЪ ВАЗОВЪ

Въ нашата славна военна история надали има по-голяма, по-завършена и по-добре ръководена победа отъ тази при Дойранъ, създател на която е генералъ Владимиръ Вазовъ.

Едно дълго подготвяно нападение отъ англичанитѣ, на което бѣше твърде много разчитано, бѣше буквално смазано отъ този генералъ и пжтътъ за Солунъ бѣше отворенъ.

Трѣбва наистина човѣкъ да чуе очевидцитѣ и участниците отъ този последенъ бой на нашия Юженъ фронтъ, за да почувствува величието на тази победа и да си представи картината на английското и гръцко поражение.

Цѣлата мѣстность следъ десетдневна бомбардировка отъ стотици орджия бѣше преобразена и станала неузнаваема.

Отговорътъ отъ наша страна бѣше четиринадесетъ хиляди трупа, които бѣха повалени предъ и въ нашитѣ телени мрежи.

За сетенъ пжтъ българинътъ показа какво може и онова, което направи, бѣше толкова голямо, че никога не ще се забрави.

Какво е значението на Дойранската победа презъ 1918 година ще разбере всѣки, ако знае, че изучаването на този бой до сегашната война бѣше задължително за всѣки английски офицеръ.

Но кой бѣше истинскиятъ виновникъ за тази победа, кой бѣше вдъхновителътъ ѝ?

Генералъ-лейтенантъ Владимиръ Вазовъ, командиръ на 9-а Плъвенска дивизия

Ако срещнете зап. генералъ Владимиръ Вазовъ, братътъ на пѣвца на българския народъ Иванъ Вазовъ, вече въ напреднали години, но още съ войнишка стойка човѣкъ, съ надвиснали като стрѣхи вежди, умни очи и благородно чело, не бихте предположили, че предъ васъ стои онзи воинъ, въ волята на когото се сломи една цѣла армия отъ петъ дивизии англичани и гърци.

Генералъ Вазовъ, обаче, е дотолкова скроменъ, че почти никога не говори за себе си, а когато споменемъ за заслугитѣ му, отговаря:

— Но това направихте вие, а най-вече войникътъ. Добъръ е нашиятъ войникъ.

Съвсемъ другъ бѣше генералътъ като командиръ на славната 9-а Плъвенска дивизия.

Суровъ, но справедливъ воинъ, интелигентенъ, но трудолюбивъ, всѣкога спокоенъ и обмислилъ разпорежданията си, той обичаше да провѣри изпълнението имъ самъ и съвсемъ не бѣше рѣдко явление да видимъ отъ върха на Кала-тепе неговата приближаваща се кола.

Нѣмаше човѣкъ въ 9-а дивизия, който да познава позицията на дивизията така добре, както самиятъ той. Нѣмаше човѣкъ, който да познава състоянието на отбраната и духа на защитницитѣ ѝ както генералъ Вазовъ.

Често, когато посещаваше участъка на нашия полкъ, той влизаше въ подслонитѣ на картечницитѣ.

И ето, този непосредственъ досегъ между генерала и войницитѣ извършваше своето магическо действие.

— Е, водете ме, младо, — казваше той, следъ като се бѣше убедилъ, че всичко е въ редъ.

— Кжде, господинъ генералъ ?

— Ще обиколимъ предната позиция.

И ето, веднажъ, когато бѣхме увлѣчени въ единъ такъвъ разговоръ, азъ, вмѣсто да взема заобикалящата пжтека, бѣхъ тръгналъ по прѣката, която минаваше . . . предъ нащата телена мрежа.

Да се върнемъ бѣше късно. Сложихъ само прѣстъ къмъ устнитѣ си. Противникътъ бѣше на не повече отъ петдесетъ-шестдесетъ крачки. Предъ насъ бѣха само нашитѣ тайни постове.

Никога тази пжтека не ми се е виждала тъй дълга, както този пжтъ. Опасявахъ се не за себе си, а за генерала.

Командирътъ на дивизията разбра, че сме били предъ предната позиция само тогава, когато минахме прохода на телената мрежа и часовоятъ се обади.

— Виноватъ, господинъ генералъ !

Той се спрѣ, изгледа ме, но нищо не каза. Едвамъ следъ известно време, когато отново му станахъ водачъ, той, като тръгна до мене, забеляза :

— Господинъ подпоручикъ, пакъ ли ще ловимъ пленници ?

Обиколката на позицията на цѣлата дивизия не спираше.

Самоувѣреността бѣше придобита, мощниятъ противникъ не бѣше страшенъ, задачата на всѣки командиръ бѣше изяснена.

И затова, когато най-сетне настъпи месецъ септемврий 1918 година, ние бѣхме сигурни въ победата.

Ние знаехме, че, кждето и да се предприе-

матъ действия, Дойранъ ще бжде засегнатъ, и се приготвихме.

Разпорежданията отъ щаба на дивизията бѣха кжси и изчерпателни. Ние знаехме кой ги дава и вѣрвахме, че това не сж купъ думи, а дълбоко обмислени нареждания.

Започна страшната артилерийска подготовка, която продължи почти десетъ дни.

Отъ размѣритѣ на самата тази бомбардировка личеше, че се готви нѣщо необикновено.

Само въ участъка между езерото и Дубъ, около четири километра по въздушна линия, за деинощие се изстрелваха по 120 — 150 вагона разнокалибрени снаряди.

Закрити, обаче, добре въ нашитѣ дълбоки и солидни галерии, ние очаквахме нападението. Окопитѣ отдавна бѣха изравнени съ земята, отъ теленитѣ мрежи бѣха останали само тукъ-там дрипи. Долицата бѣха станали неузнаваеми, цѣли скали бѣха сринати.

Почти десетъ дни низината предъ Дубъ и Кала-тепе до езерото и Предната позиция бѣше покрита съ димъ, прахулякъ, блѣсъци на прѣскащи се снаряди и представяше истински адъ.

Ту отъ наблюдателното си мѣсто при с. Фурка, ту отъ самия Дубъ, или отъ Кала-тепе, навлѣзълъ подъ този страшенъ огънь, генералъ Владимиръ Вазовъ наблюдаваше самъ огъня на англичанитѣ и се мъчеше да разгадае намѣренията имъ.

Какво всжщностъ можеха да предприематъ тѣ? Всички възможности бѣха проучени отдавна.

Колкото напрежението на боя растѣше, толкова по-спокоенъ ставаше командирѣтъ на 9-а пехотна Плъвенска дивизия. Достатъчно бѣше да го

доближишъ, за да видишъ че задъ голѣмата му загриженостъ, задъ тази жка отъ причиненитѣ страдания на неговитѣ лими офицери и войници има твърда увѣреностъ, има назрѣлъ планъ. Тогава те обхващаше онова спокойствие, което е най-добриятъ залогъ за успѣха. Въ щаба на дивизията нѣмаше никакво суетене. Всички нареждания се даваха навреме, всички противомѣрки се взимаха спокойно. Отъ генерала това спокойствие се бѣше предало на всички негови помощници, и тѣ, като него, само наблюдаваха, събираха сведения, надвесваха се надъ картата, а сетне многозначително се поглеждаха.

Отъ цѣлия този хаосъ на неспиращата бомбардировка, отъ всички цифри на изстрелянитѣ противникови снаряди по разнитѣ участъци отъ нашата позиция, отъ всички грижливо събирани сведения се създаваше една ясна картина за намѣренията на противника. И когато най-сетне на 18 септемврий рано сутринъта, още въ тъмно, англичанитѣ и гърцитѣ настѣпиха, генералъ Вазовъ не бѣше изненаданъ.

Твърдъ, суровъ, спокоенъ, генералътъ започна своето рѣководство.

Боятъ се развиваше. Врагътъ настѣпваше въ гъсти вериги. Дойранската позиция буквално се обсипваше съ стоманенъ дъждъ. Но това бѣше само началото — поддръжкитѣ трѣбваше да се запазятъ. Тѣ само бѣха приближени къмъ застрашенитѣ мѣста.

Трѣбваше да минатъ цѣли двадесетъ и четири часа преди тѣ да бждатъ хвърлени въ действие. Трѣбваше да се дочака моментътъ, когато тѣ ще окажатъ своето действие. А този моментъ схва-

щатъ само голѣмитѣ военачалници. Тамъ е изкуството, тамъ е тѣхниятѣ замахъ, тамъ е сръдството имъ да изтрѣгнатъ победата.

Бледъ, съ трескавъ погледъ, неоткъсващъ се отъ наблюдателното си мѣсто, генералъ Вазовъ чакаше този моментъ, следѣше развитието на най-голѣмия бой, какъвто въ продължение на три години не е имало на Южния фронтъ, и въ най-тежкитѣ моменти запазваше спокойствие, защото знаеше на какво сж способни защитниците на Кала-тепе и Дубъ. И той наистина не се излъга въ тѣхъ.

Два дена трая страшната и невиждана борба, въ която бѣха употребени всички най-модерни сръдства за война. Не току-така германцитѣ още преди две години наричаха Дойранъ малкъкъ Вердъонъ.

Земята се тресѣше и каточе конвулсивно се извиваше, шумътъ отъ боя и тукъ при Фурка приличаше на нѣкакво катастрофално сриване на гигантски лавини.

Но дойде решителниятъ мигъ и отъ Кала-тепе и Дубъ се спуснаха така скжпернически пестенитѣ резерви и картината въ нѣколко часа само се промѣни : всички придобивки на генералъ Уйлсонъ бѣха отнети, англичанитѣ и гърцитѣ бѣха бити, тѣхнитѣ 14,000 трупа бѣха станали отплата на лошо направената смѣтка.

Победата при Дойранъ бѣше пълна. Пътътъ за Солунъ бѣше откритъ. Честъта на българската войска — възстановена. Голѣмиятъ и сждбоносенъ урокъ — даденъ.

Победата при Дойранъ даде почетността на

Солунското примирие, тя спаси Южна България отъ апетита на гърцитѣ.

Съ победата при Дойранъ генералъ Вазовъ обърка смѣткитѣ на Съглашението, той запази фронта, закрилящъ посоката къмъ България, и затова въ нейнитѣ предѣли не стъпи чуждѣ кракъ.

Чрезъ тази сетна победа генералъ Вазовъ си извоюва почетно мѣсто въ редицата на нашитѣ най-голѣми военачалници, талантътъ му се оцени и въ чужбина.

Достатъчно е да си припомнимъ срещата, която бѣше устроена на генерала само преди нѣколко години въ Англия, почеститѣ, които му бѣха отдадени, за да не се съмняваме въ това.

Дойранъ и неговиятъ създател влѣзоха въ страницитѣ на свѣтовната военна история. Генералъ Владимиръ Вазовъ стана гордостъ на българския народъ. Но генералъ Вазовъ е скроменъ — тъй, както бѣше скроменъ и неговиятъ именитъ братъ Иванъ Вазовъ. И ако последниятъ бѣше създателъ на българската пѣсенъ и духъ, то братъ му използва този духъ, за да изгради една отъ най-хубавитѣ епопеи отъ нашата славна военна история — Дойранската.

Генералъ Владимиръ Вазовъ е още живъ. Нека не го забравяме и всѣкога, когато е възможно, му отдаваме заслуженото, защото той е наистина великанъ.

ПОДПОЛКОВНИКЪ ВАСИЛЪ МАНОЛОВЪ

Свити въ окопа на Калкъ-бергъ, височина почти на другия край на позицията на славната 9-а пехотна Плъвенска дивизия, ние наблюдавахме страшния бой, който се разигра презъ една майска нощ на 1917 година.

Хоризонтътъ къмъ противника се бѣше превърналъ въ нѣкакво грамадно огнило, което непрекъснато трептѣше, а снарядитѣ като че бѣха подпалили гребена на винаги намръщения самотникъ Дубъ.

Земята се тресѣше. Въ ушитѣ ни бучеше отъ непрекъснати изстрели на десетки батареи и нѣкакъвъв ороменъ тѣпанъ не преставаше да бие така, че ние неволно се свивахме.

Какво ли ставаше тамъ? Имаше ли още живи хора? Ще успѣятъ ли англичанитѣ?

Още на другия день научихме подробноститѣ. Мълвата бѣше донесла и имената на героитѣ. Повтаряха се такива на офицери и войници, шепнѣше се съ нѣкакво благоговение името на . . . майоръ Маноловъ, роденъ въ гр. Свищовъ, дружиненъ командиръ въ 33-и пех. Свищовски полкъ.

Въ моето въображение се чертаеше фигурата на нѣкакъвъв гигантъ. . .

Но каква бѣше изненадата ми, когато само следъ два дена се намѣрихъ въ подслона на този герой и предъ мене застава сухъ, малко надъ

срѣдния ръстъ офицеръ, съ младо, опърлено отъ барутъ лице.

Следъ като му се представихъ, той кротко каза:

— Майоръ Маноловъ.

Едва не отвори хъ уста отъ изненада.

Та ето кой билъ майоръ Маноловъ, за когото бѣхъ вече толкова много слушалъ! . . .

— Значи, дошълъ си за смѣна, младо. Но, понеже нѣма картечния ротенъ командиръ, ще ви покажа гнѣздата на картечниците азъ. — И той взе плана на позицията отъ папката си, разгъна го и започна да ме запознава съ него. — Сега всичко това ще видимъ на самото мѣсто. Готовъ ли сте? . . .

Папката съ скицата се затвори и той стана. Въ следния мигъ бѣхме въ окопа.

Надъ насъ съ свистене се пронесе снарядъ.

— Много не се подавайте, че тѣ не ви познаватъ още, — пошегува се той.

Вървѣхъ до него и чувствувахъ, че съмъ спокоенъ, че и тукъ, на тази неспокойна позиция, която щѣше да заеме нашиятъ полкъ, службата ще се носи и дългътъ ще се изпълни.

Обясненията на майоръ Маноловъ, който познаваше всѣки траверсъ, всѣка извивка на окопа, всѣки ходъ за съобщение, всѣка галерия, бѣха кратки, ясни, изчерпателни.

Следъ около единъ часъ азъ познавахъ не само цѣлата Долинна позиция, но и задачата на всѣка картечница.

— Духътъ на Доростолците, младо, ми е познатъ. Тѣ ще пазятъ отъ утре тази позиция и азъ съ удоволствие ще имъ я предамъ. . .

Презъ нощта, когато моитѣ войничета най-

сетне бѣха настанени и, още не свикнали съ постоянното буботене на топоветѣ и трѣсцитѣ на минитѣ, се тѣлпѣха около мене, неочаквано израстна фигурата на майоръ Маноловъ :

— Е, какво ? Свиквате ли ?... Юнаци сте вие ! Не сте по-лоши отъ насъ, Свищовцитѣ !...

И тѣзи думи изведнажъ ободриха моитѣ войничета. Наистина, по-долу ли сж тѣ отъ Свищовцитѣ ?... Тѣ се отпуснаха, разшетаха се, започнаха да оглеждатъ окопа и подслонитѣ, а нѣкои дори се запжтиха къмъ телената мрежа.

Изстрелитѣ на орджията и трѣсцитѣ на бомбитѣ изведнажъ изгубиха значението си.

— Хей, младо, за васъ съмъ дошълъ. Време е за вечеря... Хайде !...

Ето такъвъ, очертанъ съ едри шрихи, бѣше майоръ Маноловъ.

И, следъ като станахме съседни съ 33-и пехотенъ Свищовски полкъ, азъ често чувахъ за него, но не го видѣхъ повече.

Така дойде септемврий 1918 година, когато се изгради най-голѣмата победа на Южня фронтъ — Дойранската епопея.

Следъ нѣколкодневна подготовка англичанитѣ настѣпиха. Настѣпиха съ цѣли петъ дивизии срещу три полка.

Барабанныятъ огънь бѣше преоралъ цѣлата позиция, цѣли скатове бѣха смѣкнати, долищата бѣха неузнаваеми. Стотици вагони снаряди бѣха изхвърлени отъ насвѣтленитѣ гърла на разнокалибрениитѣ английски батареи.

Ударитѣ на англичанитѣ бѣха насочени въ две посоки : срещу Дубъ и срещу Кала-тепе, два

гиганта, които гордо се издигаха надъ Дойранското езеро.

Дубъ пазѣха Свищовцитѣ, Кала-тепе — Доростолцитѣ

Съ заемането на Свищовъ и Съединението англичанитѣ се втурнаха къмъ главната позиция на Свищовцитѣ.

Очакващъ тѣхното проникване до тази позиция, майоръ Маноловъ още съ започването на боя, по свой починъ, бѣше напустналъ галериитѣ на полковия резервъ.

Неговиятъ ясенъ умъ бѣше преценилъ, че трѣбва да бжде близо, за да може навреме да се противопостави съ своя духъ и съ своя примѣръ.

И той не бѣше сгрѣшилъ.

Едва бѣше се намѣрилъ на Бастионъ полковникъ Нейковъ, и противникътъ вече бѣше предъ тази последна отбранителна линия на полка.

Разсѣмваше се. И макаръ долу, около Дойранъ, да кипѣше най-лютия бой, небето презъ барутниятъ димъ и прахуляка се усмихваше. Слънцето се мжчеше да пробие този хаосъ и да погали челата на героитѣ.

Схваналъ положението твърде скоро, командирътъ на 2-а дружина отъ 33-и пехотенъ полкъ майоръ Маноловъ реши незабавно да действа.

Той заповѣда на поручикъ Банчевъ Стефанъ¹ 6-а рота да влѣзе въ редицитѣ на защитницитѣ на бастиона, а самъ лично отиде да поеме командването на отбраната на сжщия и то на най-опасното мѣсто. Въ това време борбата на Ба-

¹ Днесъ полковникъ Банчевъ Ст.

стионъ полковникъ Нейковъ бѣше въ разгара си. Веригитѣ на противника пристигаха една следъ друга. Тѣ на мѣста проникнаха въ окопитѣ, но тамъ бѣха посрещнати съ бомби и ножъ.

Първата работа на майоръ Маноловъ бѣше да обхване общото положение. Бистриятъ му умъ ясно схваща, че, ако противникътъ не бжде контъръ-атакуванъ, той въ края на краищата ще завладѣе подучастъка и така ще скжса последната линия на отбрана, като се яви въ флангъ и тилъ на общото разположение на полка.

И ето, съ шепа герои майоръ Маноловъ започна чистката на окопитѣ. Застаналъ начело на своитѣ войници, той най-сетне успѣ да отхвърли противника и веднага пристъпи къмъ осществяването на втората частъ отъ своя планъ на герой.

Край него се събиратъ около петдесетъ души бойци.

За последенъ пжтъ майоръ Маноловъ ги оглежда. Чернитѣ му очи блестятъ като никога, челото е вдъхновено.

— Напредъ, Свищовци! . . .

Въ нашата история нѣма по-дръзка и повихрена атака отъ тази на майоръ Маноловъ. Рѣдката верига отъ около петдесетъ души съ страшно ура се спусна срещу многохилядниятъ противникъ.

И ето: тази шепа хора, решили скжпо да продадатъ живота си, се носѣше напредъ така стремглаво, че разбърканата гълпа на токущо прогонения отъ окопитѣ противникъ не издържа, веригитѣ му се огънаха и следъ малко ужасени побѣгнаха.

Преследването продължи почти до окопитѣ

на Съединението. Но тукъ противникътъ се бѣше спрѣлъ. Той се бѣше опомнилъ.

Майоръ Маноловъ, обаче, като че ли нищо не забелязваше. Той знаеше само едно: че на противника не трѣбва да се дава време за опомняне.

Ето защо той продължи напредването си и най-сетне се врѣза въ тълпитѣ му.

Завърза се неравна борба, борба на единъ срещу десетици.

Въ окопа съ майоръ Маноловъ сж само нѣколко негови войници, другитѣ сж изостанали назадъ.

Единъ следъ другъ героитѣ падатъ, пада и майоръ Маноловъ, вдигнатъ на ножоветѣ на англичанитѣ.

Майоръ Маноловъ загина. Но той вече бѣше далъ потикъ на Свищовцитѣ, бѣше имъ показалъ пътя къмъ победата.

И наистина, отъ този моментъ неговитѣ другари повеждатъ навсѣкжде контъръ-атаки и така съ общи усилия се изгради ненадминатата Дойранска победа. Англичанитѣ навсѣкжде бѣха бити. Тѣ не бѣха готови за смъртта.

Майоръ Василъ Маноловъ загина, но примѣрътъ остана.

Днесъ не може да се говори за Дойранската епопея безъ да се спомене името на най-голъмия герой презъ този бой — майоръ Маноловъ, който следъ смъртта му за отличие бѣше произведенъ въ чинъ подполковникъ.

Такива герои като подполковникъ Василъ Маноловъ въ българската войска презъ всички войни се броятъ на прѣститѣ на едната рѣка.

Вѣчна му слава!

НОВАТА ШИПКА

Подвигътъ на зап. подпоручикъ Илия Ташевъ отъ 17-и пех. полкъ, роденъ въ гр. Плѣвенъ.

Кой не е чувалъ за Шипка, когато славнитъ опълченци съ камъни защитаваха българската свобода, и кой не се е прекланялъ предъ величието на тѣхния подвигъ?

Тѣхнитъ синове, обаче, продължиха дѣлото имъ, защото и въ тѣхнитъ жили течеше сжщата юнашка кръвь, и, когато условията наложиха и въ вѣка на тежкитъ картечници, скорострелната артилерия, огнепрѣскачкитъ и минитъ, се бранѣха пакъ. . . съ камъни!

Това стана при Дойранъ презъ септемврий 1918 година.

Когато голѣмиятъ бой почна, на в. Голѣмъ Бончевъ, пазещъ пжтя за Кала-тепе, имаше една картечница, командувана отъ запасния подпоручикъ Илия Ташевъ, роденъ въ гр. Плѣвенъ, токущо произведенъ въ първия офицерски чинъ младежъ.

Отъ друга страна в. Голѣмъ Бончевъ бѣше сърдцето на Междинната позиция при Дойранъ. Паднѣше ли той, нито на М. Бончевъ, нито на Тигъръ, нито дори на Царевецъ можеше да се окаже съпротива. Той ги командуваше. Върхътъ Голѣмъ Бончевъ бѣше скалистъ, съ стрѣменъ наклонъ къмъ Предната позиция.

На 18 септемврий, следъ като англичанитѣ до идването на деня се справиха съ Предната позиция, тѣ насочиха усилията си срещу Междинната позиция и поискаха най-напредъ да завладѣятъ Голѣмъ Бончевъ.

По склоноветѣ на тази височина плѣзнаха гжсти английски вериги.

Картечницата на Илия Ташевъ влѣзе въ действие, и се започна онзи гигантски бой, който бѣше сложенъ отъ защитницитѣ на Дойранъ на здравата основа: победа или смъртъ.

Схващащъ правилно задачата си, вчерашниятъ ученикъ на Плъвенската гимназия подпоручикъ Ташевъ реши скжпо да продаде живота си. Затова всички напѣни на англичанитѣ отиваха напраздно.

Вече втора, а после трета картечница бѣше счупена отъ противника и замѣнена съ запасна, а защитата на върха не се огъваше. Вече числото на картечаритѣ съвсемъ намалѣ, а мѣрачътъ и помощникътъ му бѣха превързани, но не напустанаха страшната си машина, която косѣше безжалостно английскитѣ редици и се въртѣше на всички страни.

И тази картечница може би щѣше да натрупа още много купища трупове на противницитѣ си, ако следъ нѣколкочасовъ бой не бѣше привършила голѣмитѣ си запаси отъ патрони.

Картечницитѣ сж истински лами въ боя, тѣ сж ненаситни, а въ случая срещу тѣхъ имаше безброй цели.

Бѣха останали още само две ленти. Съ едната подпоручикъ Ташевъ реши да отбие за се-

тежъ пжтъ противника, а другата да остане въ запасъ.

— Донеси бомбитъ !

Сега вече започна борба съ бомби-бухалки. Но и сандъцитъ съ бомби се изпразниха, а числото на англичанитъ, намѣсто да се намали, се увеличаваше. Па и какво можеха да направятъ тѣзи трима-четирма души картечари срещу стотици ?

Всѣки на тѣхното мѣсто би прекратилъ борбата, но не и подпоручикъ Ташевъ.

Единъ снарядъ счупи и последната резервна картечница. Тя нарани и подпоручика. Останаха само трима защитници. Бомби вече нѣмаше, нѣмаше и патрони, а отдолу се надигаше нова вълна, предприемаше се новъ ударъ. Съ какво да спратъ англичанитъ ?

Ржката на подпоручикъ Ташевъ конвулсивно стисна отъ болка единъ камъкъ и изведнажъ му дойде спасителната мисълъ: — Та натрупанитъ камъни ще извършатъ своето !

— Хей, момчета, помогнете ми !

И войниците го разбраха. Единъ камъкъ бѣше гласнатъ надолу. Той се откърти, лети надолу, повлия следъ себе си и други. Скоростъта му расте. Той подскача съ страшенъ шумъ. Отгоре го следватъ други. Отъ устата на англичанитъ се откъсва викъ на ужасъ.

Кжде да намѣрятъ спасение отъ тѣзи лавини?...

Камънитъ продължаваха да летятъ надолу. Никой не мислѣше, че окопитъ се оголватъ и защитниците нѣма да има задъ какво да се закриятъ. Тѣ бѣха доволни, че англичанитъ сж ужасени и съ проклетие бѣгатъ.

Да, подобенъ начинъ на воюване въ двадесет

сетия вѣкъ тѣ не познаваха. Българитѣ наистина бѣха некултурни!...

Превзemanето на Голѣмъ Бончевъ бѣше забавено. Нѣщо повече: смѣткитѣ на противника се объркаха. Англичанитѣ станаха вече съвсемъ предпазливи. Тѣ очакваха всѣкаква изненада отъ Голѣмъ Бончевъ. И затова тѣ се оттеглиха и започнаха да действуватъ съ мощната си артилерия.

Голѣмъ Бончевъ отново се задими и затресе. По него бѣше откритъ стихиенъ барабаненъ огънь.

Но бѣше отбита и новата атака.

Тогавя се прибѣгна къмъ огнения валякъ. Англичанитѣ трѣгнаха следъ него и така бавно се приближаваха къмъ върха.

Нашитѣ герои излѣзоха да пресрещнатъ враговетѣ си и този пътъ, но единъ снарядъ падна между тѣхъ.

Отъ тримата герои остана живъ само подпоручикъ Ташевъ, но тежко раненъ, падналъ въ безсъзнание...

Ето съ какво пирово тържество бѣше заетъ в. Голѣмъ Бончевъ. Ето какъ той падна, и то следъ като не остана нито единъ Доростолецъ да го брани.

Англичанитѣ стѣпиха на него само презъ труповетѣ на защитницитѣ му.

Но тѣхната победа бѣше времена. Единъ контръ-ударъ ги смѣкна отново въ подножието на Голѣмъ Бончевъ и тамъ бѣше настанена нова картечница.

Англичанитѣ, обаче, бѣха отнесли ранения подпоручикъ Ташевъ. Този герой по нѣкакъвъ капризъ на сѣдбата остана живъ и досега, за да

припомня на съгражданитъ си какъ се брани Родината. Защото и досега той е между тѣхъ и се занимава съ търговия на Съртъ-пазаръ.

И азъ зная: дойде ли му нѣкога времето — такива като Илия Ташевъ ще захвърлятъ тефтеритъ и чековитъ книжки и първи ще дадатъ голѣмия примѣръ, защото тѣ познаватъ сигурния пътъ къмъ победата.

Нека не забравяме, че такива като Илия Ташевъ и другаритъ му създадоха съ кръвта и живота си дивнитъ победи, съ които цѣлиятъ ни народъ е така гордъ. А такава победа несъмнено и на първо мѣсто е Дойранъ.

ТРЕТА КАРТЕЧНА РОТА

Пръснати по цѣлата позиция на Дойранъ, картечните на 3-а картечна рота рѣдко се събираха. Тѣ трѣбваше да бранятъ родната земя и денемъ и нощемъ, да безпокоятъ англичанитѣ, да прогонватъ самолетитѣ имъ, да дѣлбаятъ галерии.

Съставътъ на 3-а картечна рота бѣше малъкъ — едвамъ по 4-5 души на картечница. Но тъкмо затова, защото бѣха малко, тѣ се сдушиха и всѣка картечница бѣше нѣщо като семейство. Помнѣха тѣ думитѣ на своя ротенъ командиръ :

— Искамъ да сте като братя. Заедно ще мрете около машинитѣ си.

Но войницитѣ отъ 3-а картечна рота свързваше и нѣщо друго — самиятъ имъ командиръ. Косъмъ не даваше той да падне отъ главата на неговъ войникъ, грижеше се за тѣхъ като баща и всѣки можеше да отиде при него да каже болката си. Въ ротата несправедливостъ нѣмаше. Станѣше ли нѣщо, ротниятъ самъ ще го проучи и всѣкога ще налучка истината.

Какъ да не станешъ добъръ войникъ? Какъ да не подражавашъ на ротния, който не спираше да обикаля картечницитѣ и да имъ внушава:

— Задъ насъ сж България, домоветѣ ни, семействата ни. Ние трѣбва да ги запазимъ.

Съ блага дума всичко се постига. Отъ всѣки войникъ бѣше създаденъ отличенъ картечаръ, го-

товъ да изпълни свещения си дългъ на защитникъ на Родината.

И затова, когато въ началото на септемврий 1918 година започна подготовката на англичанитѣ за нападение, 3-а картечна рота бѣше на поста си.

Въ онова време тя заемаше Глухата картечница, Канарата, Леринъ и Междинната позиция.

На Междинната позиция имаше всичко две пехотни роти.

Боятъ започна преди съмване на 18 септемврий 1918 година. Англичанитѣ съ страшни сили се втурнаха къмъ разрушената ни Предна позиция. Завърза се епична борба и на съмване тѣ бѣха предъ Междинната позиция.

Сега вече трѣбваше да действува 3-а картечна рота и да покаже дали напраздно бѣха отишли думитѣ и грижитѣ на ротния имъ командиръ.

Разпрѣснати по цѣлата дължина на Междинната позиция отъ Царевецъ до Голѣмъ Бончевъ, картечницитѣ трѣбваше да действуватъ самостоятелно. Но тукъ именно изпъкна онази духовна връзка, която така дълго бѣше създавана, онова съзнание за дългъ, което имъ бѣше внушавано.

И картечницитѣ започнаха своето страшно действие като че по команда. Тѣ откриха огънь и така почнаха да косятъ гжститѣ английски вериги, че, колкото и да бѣха ободрени отъ падането на Предната позиция, тѣ неволно спрѣха, редътъ имъ се обърка, а на нѣкои мѣста, както въ дола при Тигъръ, дори обърнаха грѣбъ.

Да се защищаватъ окопитѣ на цѣлата Междинна позиция отъ две роти пехота бѣше трудно. Пехотинцитѣ неволно се прибраха около картечницитѣ и така се образуваха малки опорни мѣста.

Тъй като картечниците съ своя точенъ и силенъ огънь не допускаха англичанитъ близу до окопитъ на Междинната позиция, пехотинцитъ се заеха да помагатъ на картечаритъ. Тъ носѣха патрони, пълнѣха лентитъ, тичаха за вода.

Присѣтствието на такава мощна машина ги ободряваше, а примѣрътъ на картечниците заразяваше. Заети съ своята работа, дружни, единодушни, картечаритъ като че ли бѣха забравили за опасността и стреляха безспирно.

— Ей, господинъ младши, дай и на мене работа, — моли токущо пристигналъ пехотинецъ командира на картечницата: — поне патронни сандѣчета да нося. . .

— Иди за бомби!

Подбранитъ командири на картечниците сж въ стихията си. Тъ следятъ целитъ и даватъ командитъ си:

— Ей, Петко, я забери онѣзи тамъ до камъка. Нѣщо пакъ се разшаваха.

Мѣрачътъ Петко насочва картечницата си въ указаната посока.

Доловили, че не така лесно ще се справятъ съ Междинната позиция, англичанитъ насочиха огъня на безбройнитъ си батареи по нея.

Междинната позиция се задими и обви въ облаци прахъ. Скоро цѣлата ивица, която опасваше Кала-тепе, се превърна въ истински адъ.

Но можеше ли този барабаненъ огънь следъ десетдневна бомбардировка на цѣлата Дойранска позиция да смути картечниците отъ 3-а картечна рота на 17-и пех. Доростолски полкъ?

Следъ този огънь започна титанска борба. Англичанитъ и гърцитъ се бѣха приближили. На

мѣста тѣ бѣха до остатъцитѣ отъ телената мрежа. Първитѣ жертви бѣха дадени. Напорътъ на англичани и гърци се засилваше, но и картечницитѣ не спираха.

Цѣлъ денъ продължи тази неравна борба. Юнацитѣ отъ 3-а картечна рота се топѣха. Единъ следъ другъ паднаха мѣрачитѣ, после тѣхнитѣ замѣстници. Стреляха до последенъ моментъ, стреляха въ упоръ, стреляха и тогава, когато бѣха заобиколени, а когато се свършваха патронитѣ, взимаха бомбитѣ, карабинитѣ, пускаха въ действие ножоветѣ, прикладитѣ, зжбитѣ, юмуруцитѣ.

Междинната позиция стана лобно мѣсто на 3-а картечна рота. На тази позиция ротата отстояваше честѣта на своя славенъ полкъ, на България.

Единъ мѣрачъ, останалъ самъ безъ патрони, вдига картечницата и я стоварва върху главата на англичанина, който отдавна го дебне, но самъ пада набученъ на дълъгъ английски ножъ. Подпоручикъ Ташевъ защитава Голѣмъ Бончевъ съ камъни, а поручикъ Крумъ Николовъ, раненъ на безброй мѣста, напуска Тигъръ, вдигнатъ на гърба на своя преданъ ординарецъ. Войникътъ не иска неговиятъ поручикъ да попадне въ ржцетѣ на противника. Поручикътъ е едъръ мжжъ, а ординарецътъ му дребничъкъ, слабъ човѣкъ. Изъ пжтя раняватъ и него. Но той не оставя поручика си.

Боятъ не спира и презъ ноцѣта. 3-а картечна рота е скелетътъ на отбраната. Тя е вдѣхновителката на защитата. Ржководи я единъ духъ, едно съзнание: — задъ насъ сж България, домоветѣ ни, близкитѣ ни! И тамъ, кждето противникътъ,

следъ хиляди жертви, мина Междинната позиция, прекрачи труповѣтъ на картечаритѣ отъ 3-а картечна рота. Това можаша да постигнатъ англичанитѣ следъ като избиха и коневодитѣ, пристигнали чакъ отъ с. Чернице, кждето бѣше резервѣтъ на ротата, водени отъ фелдфебела на сжщата рота Чушковъ.

Картечаритѣ отъ 3-а картечна рота изпълниха наистина своя войнишки дългъ. Тѣ се превърнаха наистина въ гиганти, създадоха отъ Междинната позиция огнена стена и въ тази стена се разби ударѣтъ на англичанитѣ. Тукъ именно бѣше подготвено тѣхното страшно поражение. Тукъ предъ телената мрежа предпозиционното пространство бѣше постлано отъ картечаритѣ на 3-а картечна рота съ хиляди трупове. Тукъ гордиятъ Албионъ разбра, че българинѣтъ умѣе да пази земята на своитѣ дѣди и че е готовъ за смъртта.

И тѣ умираха единъ следъ другъ съ най-красивата смъртъ, смъртта на герои, на гиганти по духъ.

Отъ цѣлата рота, взела участие въ този голѣмъ бой, останаха всичко 15 души. Само тѣзи 15 души бѣха пожалени отъ английскитѣ куршуми, снаряди, бомби, мини и ножове.

И едва когато се свърши този бой, когато презъ нощта срещу 20 септемврий 17-и пех. Доростолски полкъ се приготви за настѣпление къмъ Солунъ и трѣбваше да се формира отново 3-а картечна рота, въ щаба на полка се долови величието на подвига на тази рота, разбра се, че тя има най-голѣмиятъ дѣлътъ въ победата на полка.

И все пакъ 3-а картечна рота успѣ презъ тази нощъ да формира единъ взводъ съ 3 картечници; единъ взводъ, който бѣше истински отломъкъ отъ старата 3-а картечна рота, останала на мъртва стража предъ Кала-тепе, на който не можа да стѣпи английски кракъ, — тамъ, кждето се записа сетната и най-хубава страница на славната ни военна история.

До днесъ въ тихата пѣсенъ на вълнитѣ на Дойранското езеро, въ шепота на трѣстиката, обрасла плиткитѣ мѣста покрай брѣга, ще доловите легендата за подвига на 3-а картечна рота.

Дойранъ днесъ е нашъ, гробоветѣ на героитѣ отъ 3-а картечна рота сж оросени съ сълзитѣ на тѣхнитѣ близки. Идете и ги вижте! Покачете се и на Кала-тепе. Може би тогава вие ще чуете отново слѣлото се въ едно тракане на картечницитѣ на 3-а картечна рота презъ онзи паметенъ день и ще доловите величието на подвига на онѣзи герои, които наистина го създадоха.

ГЛУХАТА КАРТЕЧНИЦА

Подвигът на кандидатъ-подофицера Илия Вутовъ отъ 3-а рота на 17-и Доростолски полкъ, роденъ въ бѣлослатинскитѣ села.

Заровя ли се въ свѣтлитѣ спомени на миналото, спомня ли си днитѣ на величието, предъ мене изпъкватъ окървавенитѣ хълмове на най-хубавия кжтъ на нашата родина — Дойранъ, задрѣмалото въ лжчитѣ на залъзващото слънце дивно Дойранско езеро, а задъ него издигналата се като видение Бѣласица, изпълнена съ легенди и възторгъ, символъ и връзка на тритѣ бѣлгарски царства. Сетне се зареждатъ фигуритѣ на моитѣ войници. Помня ги всички и като че ли ги виждамъ востроени, предани, скжпи, мили, готови да изпълнятъ и последното желание на своя командиръ.

Чудно ли е следъ това, че малцина отъ тѣхъ се върнаха ?

Чудно ли е, че тритѣ четвърти отъ тѣхъ останаха мъртви стражи тамъ, за да слушатъ пѣснитѣ на езерото за тѣхнитѣ подвизи ?

Но, сигуренъ съмъ, най-хубавата отъ тѣзи пѣсни е за Илия Вутовъ, командиръ на 3-а картечница.

Азъ не го забравихъ и никога нѣма да го забравя. Не го забравиха и неговитѣ живи другари. Той е всѣкога въ нашитѣ спомени, а въ нашитѣ мисли е отдавна гигантъ.

Бѣше тихъ, скроменъ, топчестъ воинъ, съ умни, замислени очи.

Когато замина да заеме Глухата картечница, която пазѣше фланга на Предната позиция и която никога не стреляше, не остана доволенъ.

Разбрахъ, че иска да бжде напредъ, по-близу до врага. Исахъ, обаче, да му обясня защо спирамъ избора си върху него при друга обстановка.

И ето, една нощъ случаятъ се представи. Заговорихъ му вѣнъ отъ галерията въ нощта:

— Само при голѣмо нападение ще стреляшъ. Твоята картечница не само трѣбва да изненада противника, но да го спре, да обърка смѣтките му. Ти и твоите войничета трѣбва да умрете тукъ. Разбра ли сега защо се спрѣхъ на тебе? Азъ нѣмамъ втори Илия Вутовъ въ ротата си. Вѣрвамъ въ него като въ себе си.

Тогава стана нѣщо, което и азъ не очаквахъ. Илия се спусна, улови ми ржката и я цѣлуна.

— Прости ми, господинъ поручикъ . . . Заклевамъ се, че ще оправдая надеждите ти.

И Вутовъ изпълни клетвата си.

Когато на 18 септемврий 1918 година противникътъ настѣпи въ гжсти колони и едната по дола между Пазарджикъ и Пипинерата се насочи да обхване фланга на Предната Дойранска позиция, бѣше изненадана отъ картечницата на Илия Вутовъ.

Стана точно онова, което бѣше предвидено. Започна се неравенъ бой. Цѣлата колона на гърци и англичани бѣше натикана въ дола и не можеше да мрѣдне. Илия Вутовъ бѣше на поста си. Илия Вутовъ помнѣше клетвата си. Илия Вутовъ

се бѣше превърналъ въ гигантъ. Картечницата на Илия Вутовъ се въртѣше на всички страни и навсѣкжде носѣше смъртъ и ужасъ.

Какво отъ това, че нѣкои отъ неговитѣ другари паднаха. Той знаеше голѣмата целъ, знаеше, че нѣма отстъпление и че противникътъ можеше да излѣзе отъ дола само следъ като мине презъ неговия трупъ и презъ труповетъ на войниците му.

Затова борбата продължаваше, макаръ гнѣздото на картечницата да бѣше вече заобиколено отъ всички страни, макаръ отъ цѣлата прислуга да бѣха останали само той и единъ войникъ.

Развиделяваше се. Около картечницата лежеха купища отъ трупове.

И изведнажъ противникътъ спрѣ да стреля.

— Предайте се, юнаци. Прекланяме се предъ вашата храбростъ. Гарантираме ви живота!

Раненъ вече въ главата, Илия Вутовъ отговори съ огнь.

— Насъ не ни е страхъ отъ смъртъта.

Борбата започна отново. Кржгътъ на противника се стѣсни. Ето една бомба смъкна въ окопа и последния помощникъ на Илия. Сили не останаха и въ него. Крввѣта му изтече. Ржцетѣ му едвамъ държатъ ржкитѣ на картечницата.

— Стига, българино! Запази своя животъ. Ние ти го даряваме. Безполезна е съпротиватъ ти, — обади се пакъ нѣкой на български езикъ.

Стрелбата бѣше спрѣла. Зазоряваше се. Враговетѣ наистина можаха да видятъ, че Илия Вутовъ е самъ.

Но защо бѣше животътъ на Илия, ако англичанитѣ победятъ, ако той ще стане робъ?

И прѣститѣ на този умиращъ вече гигантъ

отново натиснаха копчето и картечницата затрака. Англичанитѣ се люшнаха назадъ. Но следъ малко затрещѣха изведнажъ две тѣхни картечници. Единъ куршумъ удари въ челото Илия Вутовъ и главата му се отпустина върху картечницата, палцитѣ конвулсивно стиснаха копчето и изстреляха сетната лента.

Глухата картечница замлъкна завинаги.

Англичанитѣ се привдигнаха, но единъ офицеръ ги спрѣ. Той излѣзе напредъ, доближи картечницата ни, колѣнничи, привдигна главата на Илия Вутовъ и сложи върху вдъхновеното чело на героя, върху което зѣеше малката смъртоносна дупчица, цѣлувка.

Така английскиятъ майоръ, командирътъ на задържаната отъ Илия Вутовъ дружина, призна величието на подвига на своя достоенъ противникъ.

— Почерпете поука отъ този българинъ, яредъ останкитѣ на когото се поклонихъ! Научете се да умираете като българитѣ, тогава ще ги победите! — каза той и сърдито се обърна.

Англичанитѣ нѣкакъ се свиха и последваха командира си. . .

Така умрѣ кандидатъ-подофицерътъ Илия Вутовъ.

Можехъ ли да го забравя? И до днесъ азъ завиждамъ на английския майоръ, че той, а не азъ, сложи сетната цѣлувка върху челото на този легендаренъ герой.

И затова, когато си спомня Дойранъ и величествения Кала-тепе, надъ тѣхъ виждамъ сѣнката на много гиганти, но най-скжпа и най-мила ми е тази на Илия Вутовъ, защото бѣше мой подчиненъ и защото той е моята гордость и моята

свѣсть, защото само той бѣше посоченъ отъ врага за примѣръ.

Да, наистина знаменателни сж думитѣ на английския майоръ :

— Почерпете поука отъ този българинъ, предъ останкитѣ на когото се поклонихъ. Научете се да умираете като българитѣ, тогава ще ги победите !

Илия Вутовъ, ти днесъ си знаме, ти си гордостъ на цѣль единъ народъ, защото постигна онова, което никой досега не е постигалъ. Ти, скромниятъ селякъ отъ бѣлослатинскитѣ села, ти днесъ си олицетворение на истинския и великъ нашъ български войникъ, предъ дѣлата на когото и враговетѣ се преклониха.

ФЕЛДФЕБЕЛЪТЪ ЛИДЖЕНСКИ

Отъ 11-а рота на 17-и пех. Доростолски полкъ.

С ега, когато всъка година презъ м. септемврий скромно се празнува годишнината на една отъ най-голѣмитѣ победи на нашата войска — Дойранъ, не могатъ да не се припомнятъ имената на легендарнитѣ герои, които я създадоха. Единъ отъ тѣзи герои бѣше фелдфебелътъ на 11-а рота отъ 17-и пехотенъ Доростолски полкъ Стоянъ Лидженски отъ с. Тлачене, Бѣлослатинско.

И до днесъ го помня и като че ли е предъ очитѣ ми: русъ, по-скоро съ червеникава коса, която съвсемъ не искаше покорно да расте на главата му, още по-остра брада и мустаци и общъ видъ на най-обикновеенъ войникъ. Но още въ първия бой на полка при атаката на в. Бабинъ зжбъ, въ който той се яви доброволецъ, разбрахъ кой е Лидженски. Изненадани отъ сърбитѣ въ мъглата, открили почти въ упоръ огънь въ насъ, ние трѣбваше да действуваме по личния починъ не само на офицеритѣ, но и на малкитѣ командири.

Лидженски бѣше пръвъ, който не се смути и веднага се хвърли напредъ на ножъ. Последваха го само нѣколко души, но въ вика ура на Лидженски имаше таково ожесточение, а видътъ му бѣ така заплашителенъ, че сърбитѣ се скриха задъ скалитѣ. Тогава той пушна въ действие своя ножъ и прикладъ.

— Напредъ! — ревъше той, изправенъ на една отъ скалитъ, и се хвърли следъ това отъ нея, а тя бѣше нѣколко метра висока. Скочи въ самия окопъ. Сърбитъ инстинктивно се свиха.

Нито въ единъ бой, въ който взе участие 11-а рота отъ 17-и пехотенъ полкъ, Лидженски не остана назадъ. Ротниятъ му командиръ не знаеше вече за какви бойни отличия да го представи. На Дойранъ той стигна чинъ фелдфебелъ, съ всички степени на Знака на ордена за храбростъ.

А това стана следъ като полкътъ прекоси Сърбия и Македония.

Започна дългата позиционна война на Южния фронтъ. Лидженски предприе не едно патрулно нападение и всѣко отъ тѣхъ бѣше успѣшно, всѣко бѣше дивенъ подвигъ, който би билъ достатъченъ да окржи името му съ вѣчна слава. Но вѣнецъ на дългата на този скромненъ, но необикновенъ воинъ е наистина юначната му съпротива на в. Князь Борисъ на 18 септемврий 1918 година, когато се създаде ореолътъ на Дойранската епопея.

При започване на страхотната десетдневна артилерийска подготовка за нападение отъ англичанитъ 11-а рота бѣше на най-важната височина отъ предната Дойранска позиция — Князь Борисъ. Тази височина бѣше сърдцето на тази позиция, нейниятъ центъръ, най-високата и най-вадената въ противниковото разположение.

На 18 септемврий 1918 година срещу тѣсния участъкъ на знаменитата Дойранска позиция настѣпиха нѣколко английски и гръцки дивизии. Англичанитъ смѣтаха, че страхотниятъ артилерийски огънь е разрушилъ нашитъ закрития и пж-

Предната Дойранска позиция подъ огънь

тътъ имъ къмъ Дубъ и Кала-тепе е откритъ. Две тѣхни колони имаха предназначение да обхванатъ в. Князь Борисъ отъ двата фланга и така да завършатъ съ съпротивата на окървавената много пѣти Предна позиция. Смѣтките на англичанитѣ, обаче, излѣзоха криви. Навсѣкжде излѣзоха готови славнитѣ Доростолци и се започна онзи гигантски бой гърди срещу гърди, който за пръвъ пѣтъ отбеляза нашата така богата съ дивни подвизи военна история.

Но можеха ли да устоятъ дружини срещу дивизии? Героитѣ се топѣха. Така първитѣ вълни стигнаха най-сетне в. Князь Борисъ и тукъ бѣха посрещнати отъ 11-а рота на 17-и пех. Доростолски полкъ. Въ дрезгавината на зараждащия се депъ се започна най-геройската частъ отъ този бой. Шепата защитници трѣбваше да брани единъ грамаденъ масивъ.

На единъ отъ склоноветѣ бѣше застаналъ фелдфебелтъ Стоянъ Лидженски съ нѣколко свои подчинени. Срещу него въ първа линия бѣше цѣла рота.

— Дай още сандѣци съ бомби! Не ги пести!

Застаналъ до една скала. Лидженски обстрелваше англичанитѣ съ бомби така, че тѣ не можеха да направятъ крачка напредъ.

— Е, не ви е много добре, но кой ви е канилъ?

Нито излѣзитѣ на позиция безброй английски картечници, нито вливащитѣ се тѣхни резерви можеха да подобратъ положението. Лидженски внимателно следѣше всѣко движение на противника и противомѣрките му бѣха готови. Англичанитѣ виждаха мѣркащата му се фигура, насочваха сно-

поветъ на картечниците си срещу нея, но тя като че ли бѣше неуязвима.

— Дръжте се, момчета! Ще запомнятъ тѣ Доростолците. Удри!

Почна да се съмва.

Сега вече англичанитѣ можеха да видятъ грѣшката си, а численото правѣзходство имъ посочи какво следва да предприематъ.

Отдалечъ тѣ започнаха окръжаването на групата герои. Кръгътъ бавно започна да се стѣснява. На в. Князь Борисъ само групата на Лидженски още се съпротивяваше. Но тя скоро не прекрати борбата. Цѣлъ часъ още задържа противника. А точно това бѣше предназначението на Предната позиция — да задържи противника до съмване.

И сега, когато бѣше вече съвсемъ свѣтло, Лидженски се мѣташе като раненъ звѣръ въ тѣсния кръгъ. Да контъръ-атакува вече не можеше. Останали му бѣха само още нѣколко души. Самиятъ той бѣше раненъ на нѣколко мѣста. Цѣлъ окръжавенъ, той продължаваше борбата.

Изведнажъ отъ всички страни се привдигнаха англичанитѣ. Краятъ бѣше дошълъ. Лидженски го видѣ, но поиска да умре като пръвъ герой отъ полка.

И затова като ранена пантера той скочи и съ викъ ура се спусна на ножъ срещу заобикалящитѣ го англичани. . .

Лидженски загина, вдигнатъ на ножоветѣ на онѣзи, които презрѣ. Умрѣ така, както умрѣ майоръ Горталовъ и майоръ Маноловъ. Умрѣ, както малцина герои умиратъ.

Не, той не умрѣ, той достигна най-голѣмото величие и затова и досега е живъ.

Ц О Ц О

Подвигътъ на редника Цоцо Ненковъ отъ 6-а рота на 27-и пех. полкъ, роденъ въ с. Мечка, Панагюрска околия.

Кой не познаваше въ 27-и пехотенъ полкъ мургавия войникъ съ смачканата фуражка, склсаната козирка и две черни, вълнести вежди, превитъ подъ тежестта на пълната бака?

Цоцо Ненковъ бѣше отъ с. Мечка, Панагюрска околия, и служеше въ 6-а рота. Наричаха го всички само Цоцо.

Цоцо не обичаше да приказва и странѣше отъ другаритѣ си, па и началството, като го гледаше така свитъ и нескопосно стѣкменъ, го назначи за водоносецъ, щомъ полкътъ зае за отбранна Дойранската позиция презъ 1916 година.

На 6-а рота се падна да се настани на в. Ключовъ, гола, обла височина, въ срѣдата на Предната Дойранска позиция.

Още въ началото на м. септемврий противникътъ засили твърде много огъня си по тази височина и 6-а рота почна да се топи. Жертви се даваха всѣки день, и то свидни жертви.

Около срѣдата на месеца съставътъ на ротата се презполови, а огънятъ на противника още повече се засили. На защитницитѣ стана ясно, че нападението е предстоещо, и затова се взеха всички нуждни мѣрки. Стигна работата и до Цоцо.

Когато вечерта на 15 септемврий той до-

кара вода, дадена му бѣ пушка и той съ нѣколко войници отъ ротата отиде напредъ на постъ № 8, разположенъ на една издадена скала, която се наричаше Орлова скала.

Този постъ бѣше най-опасното мѣсто отъ цѣлата охранителна линия, защото пътятъ за в. Ключовъ бѣше покрай тази скала.

Презъ ноцъта огънятъ на противника на нѣколко пѣти достигна до степенъта на барабаненъ.

Цѣлата височина Ключовъ се огъваше. Тя бѣше преорана отъ хилядитѣ разнокалибрени снаряди, които се забиваха въ гърдитѣ ѝ, въздухътъ се изпълни съ прахулякъ, окопитѣ бѣха сринати и изравнени съ земята, защитниците въ по-големата си часть избити и ранени.

Пръвъ пострада постъ № 8. Отъ другаритѣ на Цоцо останаха само двама живи, но и тѣ бѣха ранени. Тѣ се настаниха въ изровената отъ грамаденъ артилерийски снарядъ яма и зачакаха.

Страшната ноцъ — сжщински адъ — като че ли нѣмаше край.

Най-сетне почна да се разсѣмва. Огнената стена бѣше премѣстена задъ Орловата скала и Цоцо можа да чуе нѣкакъвъ особенъ шумъ.

Той си подаде главата отъ ямата, забеляза настѣпващата къмъ скалата верига на противника и скочи.

Ще ги пустне ли той да завлѣдѣятъ Орлова скала? Но тѣ сж толкова много, а той самъ! . . .

Време за колебание, обаче, нѣмаше. Цоцо грабна пушката си, чернитѣ му очи заблестѣха страхотно, тѣлото му нѣкакъ се присви и въ следния мигъ той полетѣ надолу къмъ фланга на веригата съ едно особено гърлено ура.

Изненаданитѣ противници спрѣха, а разярениятъ Цоцо заработи съ ножа и приклада. Ужасенитѣ англичани се люшнаха встрани. Тогава Цоцо залегна между четиритѣ трупа, повалени отъ него, и откри преодоленъ огънь по веригата.

Притекоха се на помощъ и раненитѣ му другари. Заразени отъ неговия примѣръ, тѣ се подадоха отъ ямата и започнаха да стрелятъ.

Тритѣ пушки въ флангъ на разколебаната вече верига на противника оказаха своето въздействие. Англичанитѣ отначало забиха глави въ земята, а после единъ следъ другъ започнаха да се изнизватъ назадъ, докато най-сетне всички обърнаха грѣбъ.

Нападението бѣше пропаднало. Клечовъ връхъ бѣше спасенъ, и то преди всичко отъ Цоцо, довчерашиятъ водоносецъ на ротата, цѣлъ смачканъ, съ изпокжсана козирка, но сега твърдъ, самоувѣренъ и цѣлъ преобразенъ.

Сутринята, когато боятъ се свърши, Цоцо, прегърналъ своитѣ двама ранени другари, се завърна на Клечовъ, пресрещнатъ отъ ротния си командиръ.

Поручикътъ горещо стисна мазолестата ржка на този герой, подаде му матерката си да накваси попуканитѣ си устни и го потупа по рамото.

Отъ този моментъ Цоцо стана герой на ротата и единъ отъ най-достойнитѣ защитници на сжщата онази Дойранска позиция, на която се изгради дивната Дойранска епопея.

Кой днесъ не е чувалъ за Дойранъ? Но малцина знаятъ, че началото на онѣзи подвизи при Дойранъ, които прославиха българския войникъ по цѣлия свѣтъ, положи Цоцо, скромниятъ воинъ

отъ 27-и пех. полкъ, водоносецътъ „Цоцо“, който само нѣколко часа преди да се превърне въ гигантъ караше ротната магарица, натоварена съ две бурета, презъ улицитѣ на романтичния градъ Дойранъ, кацналъ на брѣга на дивното Дойранско езеро. Този градъ днесъ не съществува вече, защото грандиозната борба около него не го пощади, но той трѣбва да се възобнови, за да стане истински олтаръ на българската храбростъ и оттамъ да се почерпи поука за нови и още по-голямъ подвизи.

И този новъ Дойранъ ще напомня завинаги на българина какъ трѣбва да се брани хубавата ни родина.

ПИПИНИЕРАТА Е ЗАЕТА

Подвигът на фелдфебела Еню Ковачевъ и на подофицера Тодоръ Цоловъ отъ 5-а рота на 17-и пех. Доростолски полкъ.

Името на Доростолцитѣ е тѣсно свързано съ епопеята на Дойранъ. Още преди майската офанзива на англичанитѣ презъ 1917 година една дружина отъ 17-и пех. Доростолски полкъ взе участие и съ върховетѣ на ножоветѣ записа името си между победителитѣ

По-късно не единъ път нумерътъ на този полкъ бѣше споменатъ въ бюлетинитѣ на щаба на действащата войска, а известно е, че, за да се достигне тази честь, се искаха наистина дѣла, които да заслужатъ учудване.

Какви точно бѣха Доростолцитѣ, личи отъ следната случка.

Презъ време на майското нападение презъ 1917 година англичанитѣ бѣха успѣли да заематъ една отъ заставитѣ, изнесена напредъ и наричана неизвестно защо Пипиниера.

Пипиниерата бѣше голъ плоскъ хребетъ, отдѣленъ отъ източната частъ на Предната Дойранска позиция съ дълбокъ долъ. Заставата на Пипиниерата се заемаше отъ едно отдѣление.

Следъ приключване на английскитѣ нападения възложи се на доброволци отъ 5-а рота отъ 17-и пехотенъ Доростолски полкъ, притекълъ се

въ помощъ на Троянцитѣ и Свищовцитѣ, да завладѣятъ отново Пипиниерата.

Нападението бѣше устроено отъ ротния командиръ на тази рота, който бѣше взелъ съ себе си известнитѣ храбреци : фелдфебелтъ на ротата Еню Ковачевъ и подофицерътъ Тодоръ Цоловъ.

И двамата бѣха мъже, на които гърдитѣ мъчно трепкаха и които не обичаха да прощаватъ на противницитѣ.

И сега, следъ като доброволцитѣ се спуснаха въ дола предъ Пипиниерата, подофицерътъ Тодоръ Цоловъ взе петима души, въ торбитѣ на които освенъ бомби имаше и ножици за рѣзане на телъ, и се изгуби въ тъмнината.

Влачещи се по коремъ, петимата храбреци се приближиха къмъ телената мрежа на англичанитѣ и започнаха да я рѣжатъ. Тѣ трѣбваше да направятъ отворъ въ нея, та другаритѣ имъ, чакъци въ дола, да минатъ презъ него и нахълтатъ въ английскитѣ окопи. Но колкото и тихо да действуваха телорѣзачитѣ, англичанитѣ ги усѣтиха и откриха огънь. Започнаха да стрелятъ не само съ пушки, но и съ картечници.

Дочулъ ожесточената стрелба горе, фелдфебелтъ Еню Ковачевъ скочи отъ мѣстото си и вече никой не можеше да го накара да се прикрие.

— Избиха ги горе. . . Да имъ помогнемъ !
Стига сме стояли тукъ !

Въ следния мигъ той вече измъкна отъ каинята старата си фелдфебелска шашка, която нѣкога се носѣше на ремѣкъ презъ рамо, и извика :
— Следъ мене, момчета !

Сега вече никой не можеше да спре този

едъръ юначенъ мжжъ, съ напърчени мустаци, незнаещъ никога какво е назадъ.

Подчиненитѣ знаеха какъвъ е той въ боя и веднага го последваха. Тѣ се втурнаха нагоре и, за да ободрятъ своитѣ другари-телорѣзачи, отдадъ мечъ завикаха ура.

Но телорѣзачитѣ, въпрѣки най-силния огънь, не бѣха спрѣли работата си. Съ тѣхъ бѣше подофицерътъ Тодоръ Цоловъ, а Тодоръ Цоловъ бѣше старъ съперникъ на своя фелдфебелъ. Затова, когато англичанитѣ ги усѣтиха и откриха огънь, той самъ взе ножици и така енергично започна да рѣже, че отворътъ скоро бѣше готовъ.

Групата съ фелдфебела пристигна точно въ онзи моментъ, когато Тодоръ Цоловъ бѣше скочилъ, за да ѝ покаже пѣтя, и заедно съ нея се вмъкна въ окопитѣ на Пипиниерата.

Сегѣ въ боя се намѣси и нашата и английската артилерия, като стана следното: англичанитѣ дадоха преграденъ огънь предъ Пипиниерата, за да я запазатъ отъ наше нападение, а нашитѣ задъ нея — за да не избѣгатъ англичанитѣ. По този начинъ дветѣ враждебни групи останаха между тѣзи две огнени стени, които бѣха разлюлѣли цѣлия хълмъ.

Борбата бѣше кратка, но жестока. При вида на тѣзи хора, които летѣха срещу тѣхъ, водени отъ чудака-фелдфебелъ съ шашка въ ржка, англичанитѣ се смутиха, но, понеже нѣмаше кжде да бѣгатъ, бѣха настигнати и се започна ржко-машенъ бой. Въ този бой тѣ можаха да видятъ какво значи едно такова оръжие като шашката въ рждетѣ на такъвъ човѣкъ като фелдфебела Еню Ковачевъ. Той така умѣло я въртѣше, че отъ

нея скоро почнаха да се стичатъ поточета кръвъ.

Не по-малко енергично действуваше и подофицерътъ Тодоръ Цоловъ. Майсторъ въ мѣтането на бомби, свикналъ да употребява приклада на пушката си, той така умѣло въртѣше своята манлихерка, че англичанитѣ съ ужасъ се стѣписваха и забравиха въ окопа и картечницитѣ и бомбитѣ си.

Пипиниерата падна. Пета рота отъ 17-и пехотенъ Доростолски полкъ я завладѣ. Здравъ англичанинъ на нея вече нѣмаше. Всички бѣха избити или ранени. Въ ржцетѣ на Доростолцитѣ падна като плячка цѣлото имущество и оржие, което англичанитѣ бѣха занесли тамъ. Победата наистина бѣше пълна.

Едвамъ тогава фелдфебелътъ Еню Ковачевъ се успокои. За последенъ пѣтъ той се огледа, следъ това тържествено избърса съ кърпа окървавения клинокъ на шашката си и го вложи въ ножницата.

— Господинъ поручикъ, — пресрещна той ротния си командиръ: — Пипинерата е заета. Вашитѣ нареждания за отбраната ѝ?

Ето такива бѣха Доростолцитѣ отъ 17-и пехотенъ полкъ, селяци отъ Луковитска и Бѣлослатинска околии.

До днесъ помнятъ тѣ Дойранъ, до днесъ по тѣхнитѣ села се пѣятъ пѣсни за славнитѣ победи на брѣга на дивното едноименно езеро и не сж забравили имената на такива герои като фелдфебела Еню Ковачевъ, подофицера Тодоръ Цоловъ и стотици други, защото тѣ всички вкупомъ създадоха дивната Дойранска епопея.

БОЙНИ ДРУГАРИ

Подвигът на подофицера Станчевъ Станчо Блажевъ и на редника-телефонистъ Кацаровъ Петко Георгиевъ отъ 13-а рота на 33-и пех. Свищовски полкъ.

Едно отъ най-ценнитѣ качества въ войската презъ време на война е другарството. То е една отъ тайнитѣ на победитѣ. За добрия си другаръ войникътъ е готовъ да извърши чудеса и нерѣдко се е жертвувалъ.

Бойното другарство е нѣщо повече отъ братство. Бойниятъ другаръ е винаги до тебе, сподѣля всички несгоди и лишения и единственъ съ тебе рамо до рамо посрѣща смъртта. Ето защо връзкитѣ на бойното другарство сж тѣй яки и оставатъ за презъ цѣлъ животъ, ето защо и до днесъ срещитѣ между бойни другари сж най-мили, сърдечни и скжпи.

За да се покаже какъ другаритѣ си помагатъ презъ време на война, ще посочимъ следния случай отъ Дойранъ.

На 21 февруарий 1917 година, когато пролѣтътъ бѣше се пукнала и тукъ на брѣга на Дойранското езеро и защитницитѣ на Дубъ бѣха напустинали тъмнитѣ и влажни подслони, за да се припекатъ на радостното слѣнце, английската артилерия неочаквано откри огънь.

Отначало войницитѣ отъ 33-и пех. Свищовски полкъ помислиха, че този огънь е обикновенъ

артилерийски ураганъ, колкото да се разгонятъ насъбралитъ се въ окопитъ, но скоро въ стрелбата се намъсиха тежки батареи и огънятъ се превърна въ разрушителенъ. Той се съсрѣдоточи по окопитъ на 13-а рота, предъ които бѣше галерията на наблюдателния постъ, обслужванъ отъ четирма войника отъ тази рота. Около подслона на този постъ огънятъ бѣше най-силенъ. Тукъ попаденията бѣха така чести, че всичко наоколо се задими и всѣки мигъ нагоре се издигаха грамадни гейзери прѣстъ. Нѣколко снаряда попаднаха върху галерията и входа ѝ и разрушиха последния. Прѣстътъ затрупа четирмата войника и тѣ рискуваха да останатъ тамъ живи погребани. Прекъсната бѣше и телефонната връзка съ галерията, та никой не знаеше живи ли сж още тѣхнитъ другари и какъ да имъ се помогне.

Командирътъ на 13-а рота разбра станалото едвамъ следъ като потърси старшия на поста по телефона и той не се обади.

Огънятъ на англичанитъ не спираше, а да се оставятъ четирма души да се задушатъ не бѣше другарско.

Тогава при поручика се явиха подофицерътъ Станчевъ Станчо Блажевъ и редникътъ-телефонистъ Кацаровъ Петко Георгиевъ. Първиятъ бѣше взведенъ подофицеръ на затиснатитъ войници, а вториятъ — другаръ на единъ отъ четирмата.

— Ние искаме да помогнемъ на затиснатитъ.

— Вървете и Богъ да ви е на помощъ.

До галерията на поста, обаче, трѣбваше да се изминатъ стотина крачки по равна, открита мѣстностъ, която се обстрелваше съ сжщата сила,

както преди срутването на входа. Но какво не е правено заради другарь презъ време на война?

Двамата смѣлчаци трѣгнаха. Единиятъ отъ тѣхъ носѣше кирка, а другиятъ жица, телефоненъ апаратъ, изолирбадъ.

Какъ преминаха тѣ огнената преграда е мжно да се предаде. Около тѣхъ бѣше истински адъ. Земята като че ли врѣше.

И все пакъ тѣ не спрѣха. Истинскиятъ другарь въ нужда се нознава, а каква по-голѣма нужда отъ тази да си обреченъ на смъртъ отъ задушаване и всѣка минута да е скжпа.

Първата работа на телефониста бѣше да потърси края на скжсания кабелъ, за да влѣзе въ връзка съ затрупанитѣ.

Започна се нервна, напрегната работа. Подофицерътъ разбиваше прѣстѣта съ кирка, а Петко — телефонистътъ изхвърляше съ ржце. Наоколо трещѣше и гърмѣше. По едно време близу до подслона падна отново снарядъ и почти затрупа двамата смѣлчаци.

Най-сетне краятъ на кабела бѣше намѣренъ. Петко го свърза съ своя апаратъ и даде сигналъ. Настана единъ отъ онѣзи мигове, когато човѣкъ цѣлъ се превръща въ слухъ и напрежение.

— Ало-о, ало-о-о!

И, о щастие, отъ другия край на жицата се чу отговоръ.

— По-скоро, по-скоро, задушаваме се!

— Работете и вие по посока къмъ изхода! Ние сме тукъ и копаемъ вече. Обаждайте се по телефона отвреме-навреме.

Започна дълга и упорита работа подъ изстрелитѣ на противника.

Колкото повече се вдълбаваха надолу, толкова по-енергични ставаха двамата спасители, защото отдолу имъ се обадиха вече съ съвсемъ отслабналъ гласъ:

— Преставаме да работимъ. Задъхваме се. По-скоро!

А какъвъ бѣше онзи мигъ, когато най-сетне предъ малката дупчица се струпаха четирмата, за да поематъ съ жадни уста прѣсенъ въздухъ!..

Своитѣ спасители, които успѣха да разширятъ дупката и да влѣзатъ въ подслона, четирмата посрещнаха съ сълзи на очи. Наградата имъ бѣше другарската прегръдка и признателността за презъ цѣль животъ.

Вестъта за този необикновенъ подвигъ на двамата храбреци отъ 33-и пех. Свищовски полкъ стигна до командира на I отдѣлна армия, въ състава на която влизаха полковетѣ, защитаващи Дойранската позиция, и той отъ името на Негово Величество Царя награди и двамата съ Знака на ордена за храбрость съ нарочна заповѣдь.

Въ тази заповѣдь видно мѣсто бѣше отдѣлено на бойното другарство — залогъ за победата.

СЪ МАТЕМАТИЧЕСКА ТОЧНОСТЪ

Подвигът на поручикъ Константиновъ и ротата му отъ 17-и пех. Доростолски полкъ.

Спомнямъ си го досега: кротъкъ, тихъ, скроменъ, мълчаливъ. Ако го погледнешъ, никога не ще предположишъ, че подъ пагона му на запасенъ поручикъ се крие доцентъ по математика при Държавния университетъ „Св. Климентъ Охридски“.

Казваше се Константиновъ, командуваше 16-а рота отъ 17-и пех. Доростолски полкъ.

Единствениятъ недостатъкъ на поручикъ Константиновъ бѣше, че имаше голѣмъ и тежъкъ багажъ. Носѣше съ себе си цѣлъ сандъкъ дебели книги по математика и, щомъ му останѣше свободно време, разтваряше ги и се задълбочаваше въ тѣхъ така, че забравяше всичко околно.

Единъ пжтъ, когато обикаляхъ Предната позиция, въ окопитѣ на участъка Генералъ Жековъ ме свари артилерийски ураганъ. Безъ да зная какъ, попаднахъ въ неговия подслонъ.

При свѣтлината на карбидна лампа той се бѣше увлѣкълъ въ съдържанието на една отъ своитѣ дебели книги и не ме чу, както навѣрно не чуваше какво става и на повърхността на земята.

Едвамъ когато му се обадохъ, той се извърна, усмихна ми се и протегна и дветѣ си ржце:

— Добре дошълъ. Казвай бърже, ще приемъ ли кафе?

Доѳранското езеро съ Дубъ и Кала-геле

— Нека мине ураганътъ.

— Пакъ ли?

Да се беседва съ поручикъ Константиновъ бѣше истинско удоволствие. Разговорътъ ни, обаче, започна следъ като той излѣзе навънъ да види какво става и да провѣри хората си.

Сякашъ само се е разходилъ, той се завърна спокоенъ, зае мѣстото си и ние се раздѣлихме чакъ следъ единъ часъ.

Ученостъта на Константиновъ не му прѣчеше да бжде отличенъ командиръ на рота и храбъръ офицеръ. Войницитеъ му го обичаха и почитаха, ценѣха неговата справедливостъ и бащински грижи.

Ротата му представяше едно цѣло.

— Заедно ще мремъ, — повтаряше имъ той. И тѣ знаеха, че това не сж думи, защото бѣха воювали съ своя поручикъ повече отъ две цѣли години и го виждаха какво прави и тукъ на Дойранската позиция.

Поручикъ Константиновъ не отсъствуваше нито день и презъ последнитѣ дни на голѣмото нападение на англичанитѣ бѣше начело на ротата си.

16-а рота на 18 и 19 септемврий бѣше въ резервъ на полка, като заемаше Главната позиция на самия в. Кала-тепе — Голѣмата корона, както англичанитѣ наричаха този връхъ, къмъ който тѣ се стремѣха цѣли три години.

Боятъ на Дойранската позиция се развиваше въ продължение на два дни. Отвисоко поручикъ Константиновъ го наблюдаваше и знаеше, че безъ участието на 16-а рота не ще мине.

На 19 септемврий англичанитѣ бѣха успѣли вече да пробиятъ и Междинната позиция и се насочиха къмъ гордия в. Кала-тепе. Тѣ вървѣха

по Злия долъ и скоро се намъриха предъ самата Главна позиция.

Нашата артилерия не можеше да даде преграденъ огънь. Прѣчеше ѝ скалистиятъ Кала-тепе. Оставаха само картечниците, но и тѣ не бѣха много.

Какво щѣше да стане? Нима англичанитѣ наистина щѣха да развиятъ своя пробивъ и да станатъ господари на Кала-тепе! Но заедно съ падането на този връхъ падаше и цѣлата Дойранска позиция, изградана съ потъ и кръвъ отъ хиляди защитници въ продължение на цѣли три години.

Върховниятъ мигъ на съпротивата бѣше дошълъ и войницитѣ отъ ротата на поручикъ Константиновъ настрѣхнаха.

Бѣше дошло онова време, за което той толкова пжти бѣше споменавалъ:

— Заедно ще мремъ.

Английскитѣ вериги се бѣха вече очертали. Тѣ се привдигнаха и трѣгнаха нагоре къмъ скалитѣ. Отъ нашитѣ окопи никой не стреляше. Сега никому не бѣше до повалянето на двама или трима англичани. Тѣ трѣбваше всички да бждатъ унищожени, трѣбваше да получатъ урокъ веднажъ завинаги. А това можеше да се постигне само съ бомба или ножъ.

Настана необикновена тишина на бойното поле, но тази тишина бѣше зловеца и по-страшна отъ буботенето на стотици батарен; тя бѣше наситена съ електричество и предвещаваше най-страшната буря, която щѣше да завърши този гигантски бой.

И ето, докато тази тишина царуваше, докато англичанитѣ се катерѣха по тѣзи сиви скали, нѣ-

кога царство само на орлитѣ, поручикъ Константиновъ се бѣше изправилъ цѣлъ въ окопа и нѣщо пресмѣташе съ математическия си умъ. Той бѣше преценилъ, че наклонѣтъ отъ нашитѣ окопи къмъ Злия долъ е голѣмъ. Ако англичанитѣ бждатъ ударени на ножъ въ флангъ, тѣ не ще могатъ да се задържатъ и ще бждатъ натикани въ страшната пропастъ, но заедно съ тѣхъ и онѣзи, които ще ги пометатъ, не ще могатъ да се спратъ... И тогава...

За мигъ той затвори очи, но после твърдо даде команда:

— Вдѣсно!... Цѣлата рота вдѣсно!... Прикривай се добре отъ погледитѣ!

Образувалъ ядро отъ събралитѣ се войници отъ ротата, той застана предъ него:

— Ударѣтъ, юнаци, трѣбва да е смъртоносенъ за англичанитѣ, иначе тѣ ще замѣстятъ нашия трицвѣтъ горе на скалитѣ на Кала-тепе съ свой, а той вече три години се развѣва тамъ. Тури ножа!

Ключалкитѣ на страшнитѣ манлихерови ножове изщракаха, а следъ това се поде онова историческо вече ура, съ което двесте души юнаци отъ 17-и пехотенъ Доростолски полкъ трѣгнаха къмъ смъртъта, за да спасятъ честъта на своя полкъ и на България. Водѣше ги поручикъ Константиновъ, бившиятъ математикъ, бившиятъ доцентъ отъ Държавния университетъ, намѣрилъ най-простото решение на най-сложната задача въ живота на единъ народъ — величието чрезъ смъртъта.

И още при първия звукъ на това страхотно ура англичанитѣ трепнаха. Тѣ разбраха, че никога не ще стигнатъ гордитѣ като самитѣ българи скали, и започнаха да се оглеждатъ назадъ, но бѣше вече късно.

Върху тѣхния флангъ врѣхлетѣ като страшна лавина 16-а рота, и после стана точно онова, което съ математическа точностъ бѣше изчислилъ бившиятъ доцентъ по математика.

Кала-тепе бѣше спасенъ, той стана свидетелъ на единъ отъ най-голѣмитѣ подвизи отъ Дойранската епопея, изградена съ живота на около двесте великани Доростолци, прѣвъ отъ които бѣше поручикъ Константиновъ, командиръ на 16-а рота.

Отъ този мигъ щастието започна да измѣня на англичанитѣ. Отъ този математически ударъ тѣ вече не можаха да се опомнятъ. До вечерята нашитѣ храбреци си възвърнаха цѣлата Междинна и частъ отъ Предната позиция.

Ето така, съ много себеотрицание отъ всички защитници на цѣлата Дойранска позиция, се създаде дивната епопея, която е една отъ най-величавитѣ и най-красивитѣ въ нашата славна най-нова военна история.

СЪ ПАРЧЕ ЖЕЛЪЗО

Подвигът на фелдфебела Тоно Въртовъ отъ 34-и пех. Троянски полкъ, роденъ въ с. Николаево, Плъвенско.

Ако спрете въ Ломъ и се огледате на пристанището, сигурно ще забележите едъръ здравъ мжжъ, съ опърлено лице и решителенъ погледъ. Той е запасниятъ фелдфебелъ Тоно Въртовъ отъ 34-и пехотенъ Троянски полкъ, фелдфебелъ на 5-а рота.

Сега Тоно си изкарва прехраната като старши на пристанищнитъ работници. Навърно самитъ тѣ сж го избрали, за да се застъпва за тѣхъ и организира работата имъ.

И Тоно работи заедно съ тѣхъ. Не се бои отъ трудъ.

Точно така и презъ време на войната той непрекъснато бѣше между войницитъ, грижеше се за тѣхъ и бѣше истинска майка на ротата. А стигнѣше ли се до бой — бѣше пръвъ. Не се боеше отъ смъртта. Единъ пжтъ се живѣе!

Такъвъ бѣше и презъ априлскитъ боеве въ 1917 година при Дойранъ. За пръвъ пжтъ англичанитъ предприеха голъмо нападение срещу Дойранъ. Започнаха го съ небивалъ артилерийски огънь. Задъ гърба имъ бѣше Солунъ съ две желъзопжтни линии до самитъ батареи, около които бѣха струпани грамади отъ снаряди.

Огънятъ на англичанитѣ бѣше толкова силенъ, че окопитѣ на Предната позиция бѣха изравнени, а почвата около тѣхъ буквално преорана. Не остана нищо и отъ телената ни мрежа, та затова тѣ мислѣха, че никой не ще ги спре. Но както много пѣти, така и сега англичанитѣ се бѣха излѣгали и резултатитѣ отъ това голѣмо нападение имъ излѣзоха кисели.

Въ онзи моментъ позицията Генералъ Жековъ заемаше ротата, на която бѣше фелдфебелъ Тоно Вѣтовъ.

Следъ разрушаване на окопитѣ и нѣкои отъ галериитѣ защитницитѣ Троянци се бѣха настанили въ по-голѣмитѣ дупки отъ снаряди.

И ето, когато противникътъ настѣпи, тѣ го посрещнаха съ бомби и приклади.

Първата среща на позицията Генералъ Жековъ между англичанитѣ щурмоваци и нашитѣ стана съ фелдфебела Тоно Вѣтовъ.

Тоно бѣше доловилъ въ ноцъта тѣхното пристигане и излѣзе да ги посрещне. Въ пистолета му не бѣше останалъ нито единъ патронъ, когато въ тъмнината срещу него се насочиа нѣколко английски ножа.

Положението на фелдфебела бѣше безизходно, но той и не помисли да се предаде живъ, а застана готовъ да се бори.

Въ вида му имаше нѣщо такова, което за мигъ спрѣ англичанитѣ.

Въ това време се издигна ракетъ. И ето при свѣтлината му Тоно забеляза наблизу трупъ на нашъ войникъ, а до него желѣзната частъ на пушката. Тя щѣше да го спаси.

Съ бързината на мълнията той се спусна къмъ нея, хвана я за цевъта и съ най-голѣма сила я стовари върху главата на близкия англичанинъ. Ударътъ бѣше такъвъ, че противникътъ падна и не мръдна повече.

И ето, този свѣткавиченъ ударъ спаси живота на Тоно. Останалитѣ англичани се смутиха и никой не се реши да го нападне.

Тогава самъ фелдфебелътъ намисли да се справи съ тѣхъ. Съ втори ударъ бѣше поваленъ другъ англичанинъ. Останалитѣ петима врагове хукнаха да бѣгатъ.

Тоно бѣше спасенъ. Но Тоно не се задоволи съ това. Той се спусна да ги гони само съ желѣзната частъ на пушката въ ржка.

Въ това време вече борбата изъ ямитѣ въ тъмнината на нощта бѣше се започнала по цѣлата позиция и сѣнкитѣ на сражаващитѣ се приличаха на привидения срѣдъ хаоса отъ експлозии, гърмежи отъ бомби, облаци отъ прахъ и експлодиращи снаряди.

Съ стигането на останалата здрава частъ отъ телена мрежа петимата англичани, гонени отъ Тоно Вътовъ, се закриха задъ нея и едвамъ тогава си спомниха, че иматъ патрони и пушки.

Огънятъ на англичанитѣ спрѣ фелдфебела и той заскърца зѣби отъядъ, че не е можалъ да се справи съ тѣхъ.

Но точно въ това време на фелдфебела се притичаха изневиделица на помощ ротниятъ писарь и нѣколко войници отъ ротата. Тѣ отъ своя страна бѣха подгонили втора група англичани.

Сега вече Тоно имаше въ ржцетѣ си бомби и кръвта му отново пламна.

— Напредъ!

Бомбитъ пролетѣха къмъ залегналата верига и англичанитѣ отново не издържаха.

Групата на фелдфебела Тоно Вѣтовъ ги погна.

И ето, първата вълна отъ английски шурмоваци като се смѣси съ последващитѣ, които имаха предназначението да разширятъ успѣха и проникнатъ по-дълбоко въ нашето разположение, внесе между тѣхъ разложението, превърна ги въ жалка тълпа и всички тѣ обърнаха грѣбъ и се понесоха, обвзети отъ паника, да търсятъ спасение въ своитѣ окопи.

Чакъ тогава фелдфебелтъ Тоно Вѣтовъ захвърли желѣзото и усмивка на презрение се плъзна по суровото му лице.

Позицията Генералъ Жековъ бѣше спасена. Спасена бѣше преди всичко отъ Тоно Вѣтовъ, но той въ момента не си даваше смѣтка за своя подвигъ.

Разбраха го това и подчиненитѣ му но по-късно, когато гърдитѣ на фелдфебела украси знакътъ на Ордена за храбростъ I степенъ и когато командирътъ на полка обясни величието на този подвигъ.

И тогава едвамъ цѣлиятъ полкъ узна, че застаналиятъ предъ фронта герой е гонилъ английскитѣ шурмоваци съ парче желѣзо. . .

Ето такива бѣха героитѣ при Дойранъ. Чудно въ ли е, че тѣ побеждаваха? И не е ли още по-чудно, че побеждаваха даже съ парче желѣзоръже?

А това ставаше, защото имаше духъ и никой не мислѣше за нищо друго, освенъ за Царь и за България, защото животътъ му бѣше сръдство за постигането общия идеалъ — Обединена България.

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
1. Дойранската епопея .	7
2. Генералъ Владимиръ Вазовъ	14
3. Подполковникъ Василъ Маноловъ .	22
4. Новата Шипка .	28
5. Трета картечна рота .	33
6. Глухата картечница	39
7. Фелдфебелтъ Лидженски	44
8. Цоцо	49
9. Пипиниерата е заета	53
10. Бойни другари .	57
11. Съ математическа точностъ	61
12. Съ парче желязо .	67

ДОЙРАНЪ ОТЪ ИЛИЯ МУСАКОВЪ
Е КНИГА ПЪРВА ОТЪ ГОДИНА
ПЪРВА НА БИБЛИОТЕКА БОЙНИ
ЗНАМЕНА. ОТПЕЧАТА СЕ ВЪ ПЕ-
ЧАТНИЦА ПОЛИГРАФИЯ А. Д. СО-
ФИЯ, ПРЕЗЪ АПРИЛЪ 1943 ГОДИНА.

